

Píseň: EZ233 - Večerní když zvony znějí; 1. - 3. sloka +
modlitba; Oddíl k výkladu: Jk 1, 9-27

Milí,

na posledním setkání jsme se začali věnovat Jakubově epištole (Jk). Probírali jsme otázku autorství, dobového kontextu, že jde o „obecný“ (řecky: katolické) dopis i to, že je pravděpodobně starší než nejstarší evangelium. I dnes by mělo být nápadné, že velká část obsahu Jk je zachycena také v pozdější práci evangelistů: Bohatství vezme za své jako tráva (Mt 6, 30), materiální dostatek ani nadbytek nezajistí život ani časný - natožpak věčný (Lk 12, 15-31), člověk má osvědčovat vytrvalost ve „zkouškách,“ (Lk 22, 25-30; Mt 24) Bůh jako Otec (Mt 5, 48; Mt 6, 4; Lk 2, 48; J5), který dává vše dobré (Mt 5, 43-48), odrazování od již hněvu (Mt 5, 20-26), blahoslavenství (Mt 5, 1-12) atd.¹

Zmiňoval jsem také, že některé části Jk jsou formálně blízké mudroslovné literatuře SZ - zejm. knize Př. Tak snad dnes nepřekvapilo několik heslovitě vyjádřených témat.

Vyvýšení a ponížení

Vyvýšení a ponížení je jedním z témat knihy Přásloví (např. Př 26, 4-5; Př 25, 6-7; Př 29, 23; stejná logika i podstata také v Lk 14, 8-11). V Př i Lk v logice velmi zemité - při výběru místa na slavnosti někoho mocného. Jk jde o kousek dál, protože tuto logiku považuje oprávněně za známou, a zve k poznání, že stejnou logiku užívá i Bůh. Totiž že na Boha nedělá žádný dojem lidský majetek či úspěchy, ale naopak pokora a pokání. Stejně také doufání těch, kteří jsou v nízkém postavení, nikoli ve své schopnosti, ale v Boží spravedlnost a působení v dějinách.

¹ Není náhoda, že „aforismy“ Jakubovy epištole jsou pohromadě nalezitelné zejm. v tzv. Kázání na hoře (Mt 5-7). Tento oddíl je shrnutím Ježíšova učení - toho nejzákladnější a nejdůležitějšího. Které je navíc domýšlením či dotahováním předpisů SZ. Jakubovi jde o stejné - tak užívá stejné tradice Ježíšových slov.

To je obzvlášť silná zvěst v době, kdy většinu křesťanů netvořila střední třída - v současné Evropě jsme v opačné situaci. Kdy většina křesťanů je z chudiny a spodních sociálních vrstev - jak tomu bylo v prvních staletích, ale i dnes např. v jižní Americe či Africe.

Ale stejné slovo je silné i pro často sebespokojenou střední třídu evropského křesťanstva: Jen si nemyslete, že je pro vás všechno v pořádku, když nejste vyloženě boháči ani chudáci - také se přece spoléháte na svůj majetek (např. dojmu soběstačnosti a že „jsem už věnoval na Boží vinici dost“). Raději doufejte ve své zvýšení před Bohem ve vlastním snížení.

Osvědčení ve zkouškách

Už minulý týden jsme naťukli Jakobovo téma zkoušek. Připomínal jsem, že v biblické logice nejde o zkoušku, jak jí obvykle rozumí lidé dnes - totiž v nepochopení již školní logiky. Totiž že zkoušející musí něco zjistit o zkoušeném. A pak ho oznámkovat.

Biblická logika chápe termín „zkouška“ stejně, jako by tomu mělo být i ve škole: Jde o poznání právě zkoušeného. Aby ten netrpěl (u žáků a studentů velmi častými a silnými) iluzemi, jak to či ono dobře ovládá a zná. Jak je dobrý. Nýbrž aby konfrontoval svůj dojem a přesvědčení s objektivní realitou - vědomosti i jejich uvádění do praxe. Aby zjistil, jestli opravdu rozumí, zná a používá tak správně, jak si myslí. Že bývá důsledkem obvyklé opačné zjištění, je symptomem hluboké lidské pokřivenosti. Ale i o klamu, zejména sebeklamu, hovoří dnešní oddíl opakovaně.

Jakub užívá termín peirasmos, který znamená „období nebo proces zkoušení, pokusů, testů,“ „něco/někoho poznat nebo prozkoušet skrze rozsáhlé testování/zkoušení,“ ale také „pokušení.“ Takto „peirasmovat“ může člověk člověka, Bůh člověka ale také člověk Boha.

Proto ve v. 13 nacházíme jak slovo „zkouška“ tak „pokoušet,“ ačkoli v řečtině je stejný termín - obou významů! Překladatelsky se nejedná o nejšíkovnější metodu - stejný termín by měl být obvykle

přeložen stejným termínem. Avšak zde Český ekumenický překlad (ČEP) správně vyzdvihl, že člověk obvykle chápe pojem „zkouška“ mylně. Zejm. když má dojem, že je nějaký člověk zkoušen Bohem.²

Jakub řekne jednoznačně: Ani náhodou.³ Bůh člověka nikdy nepokouší ve smyslu „schválně, jestli tentokrát člověka nachytám, a podlehe zlu.“ Ani člověka nepokouší a neláká k ničemu zlému.

Ale člověk právě své pokušení rád hází na někoho jiného. Na Boha. Na čerty. Na ďábla. Na hada či ovoce či Boží příkazy a zákazy. Na společnost. Na výchovu.

Jakub řekne velmi přesně: Kdepak, jsi to ty sám, kde vzniká tvé pokušení a žádostivost. Je to tvoje chtění, které a co chceš. Tvoje žádostivost, kterou žádáš. Není ve vnějším světě, je uvnitř tebe, člověče. Ten ďábel a čert a satanáš, kterého se tak bojíš nebo se jím tak oháníš a před ním se chceš chránit - ten je uvnitř tebe.

Řečeno méně mýtickými termíny: Pokušení, chtění a tužby jsou rozměrem lidské bytosti. Pokud je nějaký ďábel či satan⁴, jde o pojmenování části lidské bytosti. Odmysleme člověka z vesmíru - kde zbude zlo, ďábel, pokušení, žádostivost?

Tak jsou tyto „zkoušky,“ které Jakub zmiňuje vlastně zkoušením sebe sama sebou samým. Jsou pokoušením sebe sama vlastními pokušeními. V lepším případě jsou jakýmsi „bojem“ mezi tím, co člověk považuje za správné - vlivem společnosti, výchovy, náboženství, vlastní racionality atd. - a tím, k čemu ho pudí vlastní chtění a žádosti. Proto je tak důležité poslední slovo Desatera (Ex 20, 17)!⁵

Jakub tedy ukáže, čemu se i dnes lidé zuby-nehty brání: Smrt je důsledkem hříchu (= vzpoury proti Boží vůli), který je vždy

² Proč že by to Bůh dělal? Jak k takovému nesmyslu lidé dospěli?

³ Úplně stejně také např. pokušení Ježíše na poušti (Mt 4, 1-11) či kniha Job (Jb 2, 1-10)

⁴ Je nápadné, že v Bibli termín satan v podstatě nenalezneme. Jde o slovo původně perské, znamená „pokušitel.“ Proto se může objevit až v pozdních spisech - i v aramejském diabolos. Je užíváno v původním, perském, významu. Nejde tedy o Božího protivníka, nýbrž je Bohu plně podřízen (srv. Jb 2, 1-10). Stejně tak ďábel, který je jiným slovem pro stejné.

⁵ A je tím opět podtržena jednota toho, co křesťané, velmi chybně a s hrubým nepochopením, rozdělují na Starý zákon a Nový zákon.

plodem lidského následování vlastních, osobních, individuálních chutí, přání, pocitů, žádostí a názorů (= svévole).

Je to pouze a jen člověk, kdo vnáší do světa zlo. A tak hřích. A tak smrt. Kvůli tomu, že dává přednost sám sobě, svému nitru či názorům, před Božím zákonem. Mnoho lidí se dodnes klame tím, že oni za zlo nemohou. Že za něj může někdo jiný. Oni sami jsou bez viny - žádnou vinu necítí. Vymlouvají se na d'ábla a čerty a pudy a biologii. A tak klamou sami sebe.

Bůh = dobré!

Protipólem Boha tedy není nějaký satan nebo d'ábel jako samostatná entita. Nýbrž lidské rozhodnutí dělat, co si předsevzal (Gn 11, 1-9) a Stvořitelův pohled buď odmítá, nebo se o něj rovnou ani nezajímá.

Přestože Bůh je čiré dobro. Není v něm žádného stínu (v. 17-18), který je symbolem nebezpečí a zla. Bůh vždy svítí a dává vždy dobré. Jako dokonalý Otec (dnes bychom správně doplnili: a dokonalá Matka).

Obviňovat Boha z vlastní špatné situace je hluboký klam a blud. Bůh dává tolik a tak dobrého, že dává člověku možnost se dokonce „znovuzrodit“ ve křtu, v němž člověk odmítá být starým, pudovým, žádostivým člověkem, kterému jde hlavně o vlastní pohledy a prospěch. Nýbrž přijímá, že slovo Pravdy má a sděluje Bůh. Dle tohoto slova pak také žije (v. 22).

Rychlí k naslouchání - pomalí k hněvu

Jakubova rada k naslouchání a mluvení je snad dobře pochopitelná. Kolik starostí, rozbitých vztahů, kolik hněvu a pocitu zranění - zcela pomýleně a zbytečně. Protože „jsem si něco prostě myslel,“ „měl jsem nějaký dojem.“ Ale pořádné naslouchat - natožpak ujistit se, že jsem slyšel správně - to už ne.

Tak se Jakub trefuje opět do černého nitra lidské bytosti: Člověk se rád zlobí na druhé. Rád se prezentuje jako oběť. Jako ublížený chudáček. Jak ten druhý je hrozný a strašný. V

postmoderně počínajícího 21. století ještě násobně silněji! Tolik lidí se rádo hněvá a zlobí!

Jenže ouha - lidský hněv nemá nic společného s Boží spravedlností. Ani oprávněný lidský hněv. Natožpak neoprávněný. Je pokušením vlastního nitra. A také společnosti, která je také rychlá k chlacholení a utěšení „oběti,“ aniž by si zjistila objektivní stav situace.

Křesťané znovu a znovu hledají, co znamená „být světlem světa a solí země.“ I toto je dobrým příkladem: Rychlý buďme k naslouchání. K doptávání se. K ujištění, že jsem správně pochopil situaci, druhého, jeho slova. Dvojnásob vůči Bohu! A k hněvu buďme velmi pomalí a opatrní.

Boží Slovo

Proto Jakub nabízí jako „zbraň“ proti vlastní žádostivosti Boží slovo. Vlastní hněv, sebespravedlnost, niternost, racionalita ani touhy člověka nespasí. Tedy nevysvobodí člověka ze smrti. A tak ani z klamných a mylných postojů a praxe časného života. Právě proto, že je to lidské nitro, kde vzniká „veškerá špína a přemíra špatnosti.“

Lékem, nástojem, či i zbraní proti vlastní žádostivosti, zlu a bludům je Boží slovo. Které má člověk přijímat v tichosti (kraličtí: s tichostí). Lékem na lidskou sebestřednost a sebedůležitost není žádné lidské slovo. Ani kázání nebo biblického výkladu. Lékem nejsou zážitky, prožitky ani emoce. Ale ani racionalita. Boží slovo - dar přicházející z vnějšku tohoto vesmíru.

Které má člověk přijímat v tichosti. Pozor, to neznamená, že se člověk nemůže a nemá ptát, doptávat, pochybovat, argumentovat. Jde o tichost ducha a duše. Protože jinak se zasekne na slovech lidských. A Boží přeslechne (srv. 1Kr 19, 1-13). Tak snadné je přehlušit Boží hlas - už jen hlukem v kostele před bohoslužbami. Už jen vlastními tužbami, názory, dychtivostí. Nebo upnutostí na lidské formulace.

Ale Jakub v závěru této myšlenky zdůrazní: Pozor na mechanizaaci a automatismus! Boží slovo samo o sobě má pouze

moc spasit vaše duše (kraličtí: může spasit). Nečiní tak automaticky. Boží slovo může člověk odmítnout. Jen prázdně slyšet - a nejednat podle něj. A nejčastěji ho ani nezaslechne.

Zbožnost

Evangelická církev dobře rozumí, na co Jakub naráží v posledních dvou verších. I v ČCE se nemálo drbe, klevetí a pomlouvá. Velmi mnoho se tlachá. Radí. Mluví. Prostě nedrží jazyk na uzdě.

Dokonce se někteří mají za zbožné právě pro množství slov - v modlitbě, častého říkání „Bůh“ nebo „Ježíš Kristus“ nebo „Pán“ atd. To je opět klam a marnost. Jedním z projevů zbožnosti je právě držení na uzdě - vlastního jazyka, žádostivostí i dalšího.

Tak Jakub tepe užvaněnost, pomluvy, drby, prázdná slova i hromadu rad - zejm. když „skutek utek.“ To je falešná a klamná zbožnost. Která vede do marnosti, tedy zbytečnosti, tedy nicoty.

Skutečná zbožnost je zbožnost aktivní, činné lásky. Která slova často vůbec nepotřebuje. ČEP však na sebe prozradí právě nedržení jazyka na uzdě: To, co Jakub nabízí jako příklad této činné lásky, není žádné vágní a pasivní „*pamatování*“ na vdovy a sirotky. Nýbrž *episkeptomai* = navštěvovat, pečovat.

Pravá zbožnost není ve slovech, nýbrž v činech. Zejména v činnosti či nečinnosti vůči odstrkovaným, utiskovaným, méně- či bezprávným. Tradičně biblicky vytiženými vdovami a sirotky. Což jsou i dnes skupiny, které se nemají nijak zvlášť dobře. A o které se ani dnes moc nikdo nezajímá.

Závěr

Dnešní oddíl často opakuje, že něco je klam. Jeho tématem je tedy rozpoznat klam. zejm. sebeklam. Čím člověk klame sám sebe. Kde a jak obviňuje jiné ze své situace a odmítá svůj podíl, že je rychlý k hněvu a mluvení a má za to, že tím prosazuje Boží spravedlnost, mluví jedna báseň, ale nedělá mnoho, co by ho odlišovalo od pohanů.

Dokonce člověk tak moc klame sám sebe, že i zlo, žádostivost a pokušení má za cosi vnějšího. Ačkoli už Gn 3 jasně říká, že je to veliký a „přirozený“ sebeklam a alibismus. Což vlastně každý ví: Představme si člověka, který po něčem touží. A teď ho ze světa odmysleme. Kde zbyla jeho žádostivost, dychtivost, touha?

Jakub nabízí Boží slovo jako náhradu žádostivosti, hněvu, smrti a sebeklamů. Boží slovo, které je *vždy* dobré. Ačkoli někdy nepříjemné. Které má moc spasit - tedy zachránit dokonce ze smrti. Tak i ze všeho ostatního.

Toto slovo je však velmi tiché (srv. 1Kr 19, 1-13). Člověku se nijak nevnucuje - naopak. Tak vůbec zaslechnutí, neřku-li pochopení, Božího slova vyžaduje vlastní tichost člověka - vnitřní i vnější.

Slyšení Božího slova však má být aktivní, činné. Má se jednat o tichost a naslouchání, které pečují - zejména o ty na okraji, zneužívané, mimo zájem, utlačované. Kolik jich i dnes na světě je!

Píseň: EZ233 - Večerní když zvony znějí; 4. sloka + **modlitba**
Páně
Rozhovor